

Po 150 zborovanj so priredila na leto Zavezina društva, na katerih je bilo do 170 predavanj najrazličnejše vsebine, ne vstevši manjša dnevna vprašanja. In vse to ogromno delo, ki so ga izvrševala leta za leto naša društva, vse to je gosp. Franu B. prazna fraza in poza! 25 glavnih skupščin je priredila Zaveza v času svojega obstanka po raznih krajih slovenske domovine. Da ne govorim o razpravah o notranjem Zavezinem poslovanju, ki so se vršila na vsaki glavni skupščini, omenjamo le, da so na vsaki Zavezini skupščini govorili in razpravljali o pedagoških, metodiških, znanstvenih, socialnih, narodno in stanovsko gospodarskih vprašanjih poleg ljudskoškolskih in meščanskih učiteljev tudi prvi naši pedagogi in priznani znanstveniki. Vse to delo je mlademu tovarišu zopet le gola fraza in poza! Da pokažemo slovenskemu svetu široko slovenske domovine, da se slovensko učiteljstvo zanima in goji umetnost, prireja Zavezino učiteljstvo ob priliki glavnih skupščin lepo uspele koncerte, kjer proizvajajo v prvi vrsti skladbe učiteljev skladateljev. Vse to prizadevanje učiteljstvu mnogo truda, a vse to je po krivični sodbi gosp. Frana B. — poza in fraza! In ti, naša prekoristna Slovenska Šolska Matica, ki bogatiš od leta do leta slovensko pedagoško literaturo in prirejš prepotrebne učiteljske izobraževalne tečaje, tudi ti uganjš po sodbi gosp. Frana B. prazne fraze in se postavljaš v pozo! Vdovsko društvo, ki ga je ustanovilo in ga vzdržuje kranjsko učiteljstvo, podpira vdove in sirote naših pokojnih tovarišev; Jubilejska samopomoč prihlji na pomoč, ko zavlada žalost in obenem beda v učiteljski rodovini, ko umrje rodovinski oče ali mati; ob raznih nezgodah in prilikah, ko ne izhaja učitelj več s svojimi skromnimi dohodki, si poišče v nujni sili denarne pomoči v Hranilnici in posojilnici Učiteljskega konvikta v Ljubljani ali pa pri Učiteljski gospodarski in kreditni zadrugi v Celju; Učiteljski konvikt pa zbira kakor marljiva čebela po vinarjih denar, da bi dosegel smoter, ki si ga je postavil, da bi pripravil v prvi vrsti učiteljskim sirotam pripraven dom, kjer bi se vzgojevale in pripravljale za svoj poklic pod skrbnim nadzorstvom; Narodna šola preskrbuje ubogi slovenski deci samoučila, in če bi ne bilo ustanovilo Zavezino učiteljstvo Učiteljske tiskarne, bi gosp. Fran B. ne imel kje odkladati plodov svoje razburkane domišljije in bi napad na učiteljstvo ne šel skozi učiteljske tiskarske stroje. Vsa ta organizacija, ki je za učiteljstvo velikega gospodarskega pomena, je za gosp. Frana B. — poza in fraza! Ako se še ni zamislil v zgodovino slovenskega šolstva zadnjih treh desetletij, da bi poznal in vedel za vse to, bi moral biti vsaj toliko razsoden, da bi ne zapisal kar tja v en dan besed, ki skrunijo spomin zaslužnih pokojnih tovarišev in jemljejo veselje do dela sedanjim delavcem. S takimi napadi ne koristi dobri stvari, temveč ji škoduje. Če hrepeni po napredku, bi moral stremiti in delovati na to, da bi mlajša učiteljska generacija nadaljevala, ne pa podirala in rušila tega, kar so sezidali naši nesebični tovariši. Težko je zidati, a lahko podirati, zato zavladava navadno nad razvalinami praznota, toga in žalost. Ako je pa piscu dotičnih sestavkov znano vse to in je vendar zapisal nepremišljene besede, pa lahko trdimo, da nimamo merila, da bi prav presodili tako početje. Mi pa pravimo: nič se ni treba slovenskemu učiteljstvu sramovati svoje organizacije, da, ponosno je lahko na njo; lepa je in koristna in utemeljena na trdni gospodarski podlagi. Vse,

resen, je rekel z jokajočim glasom: „Gospod, enajst otrok in žena je dvanaest skrbi in hiša in živina, jaz pa ne znam ne brati ne pisati. Teden dni že nosim to karto v žepu, pa nikogar ne upam prositi, da bi mi jo prebral, ker se bojim, da se bodo iz mene norčevali, češ vojak, pa ne zna čitati. Tako mi je hudo, da Vam ne morem povedati.“ In zdrčala je bistra solza iz skaljenih oči in druga in tretja po razoranem licu. Mož, oče enajstih otrok je plakal, ker je bil analfabet. Mrak se je jel plaziti v delavnico, atmosfera je postala neznoosna — tudi mene je tiščalo v grlu.

Prečital sem mu dopisnico, kaj delajo njegovi doma. Potem sva pa pisala karto polno gorečih pozdravov in tolažilnih besed ljubljani ženi in drobnim otročičem tja v škofjeloške hribe.

Mož je bil pomirjen in olajšanega se je čutil. Pravil mi je, da je silil otroke v šolo, ker je že večkrat videl, kako nesrečen je človek, če ni šolan. Posebno za dečke je bil v skrbi, ali se sedaj tudi uče in ali so šole odprte. Rekel sem mu: „Pouk je sicer skrajšan, a se vseeno vrši; učitelji smo tudi pri vojaki.“

Ko je to slišal mož, me je prijel za roko in dejal: „Dobro zdravje vam in vašim vsem, učitelj!“

Božo Račić.

kar smo dosegli, smo priborili s pomočjo svoje organizacije, iz lastne moči, sami iz sebe. Slovenska učiteljska organizacija lahko stopa brez strahu in bojzani pred pošteno in pravično kritiko s povzdignjeno glavo ob strani učiteljskih organizacij večjih narodov, ki so lahko večje, a ne popolnejše.

Naša organizacija je bilo vzor drugim neučiteljskim organizacijam po slovenskih pokrajinah. Mi smo bili prvi, ki se nismo ustavili pred deželnimi mejami, temveč se združili preko njih v lepo celoto. Pozneje so ta naš zdel posnemali tudi drugi stanov. Smele trdimo, da smo bili preddelavci našega državnozbornskega Jugoslovanskega kluba, naglašajoč vedno — zlasti pa v dobi vojne — opravičenost in utemeljenost uvedbe avtonomije narodov že z ozirom na koristi narodove kulture!

Res je, da je ponehalo v nekaterih delih naše organizacije ob izbruhu vojne ono marljivo delo, ki smo ga opazovali pred vojno v naših društvih. Vzroke je navedel naš list pred nekaterimi tedni v članku: Še nekaj o naših društvih. Ali pa drži medtem učiteljstvo, ki je ostalo v svojih domovih, roke križema? Rečemo le: stopi naj na plan tisti stan, ki bi bil v vojnem času več storil v občo korist nego učiteljski, in občudovali ga bomo vsi! O delu, ki ga je vršilo učiteljstvo v vojnem času domovini v korist, nobene besede več!

Znano je, s kakšnimi težkočami se mora med vojno boriti slovensko časopisje. Na eni strani ostra cenzura, na drugi strani pomanjkanje delavstva, papirja in drugih tiskarskih potrebščin. Zadovoljen mora biti list, ki je srečno prebil to kritično dobo. Napredno učiteljstvo je prenehalo z izdajanjem samo enega lista, in prav je, da se je to zgodilo, ker vendar ne bomo tako naivni, da bi pomagali plesti bič, s katerim bi kdo udrihal po naših hrbtih. Sapientni pauci! Drugi Zavezini listi so vzdržali. Seveda gosp. Fran B. ni zadovoljen z njimi in izreka uničujočo sodbo zopet brez dokazov. Na take pavšalne trditve ne damo nič; z mirno vestjo pa lahko trdimo, da so Zavezini listi tudi v hudih vojnih časih storili svojo dolžnost. Učiteljski Tovariš se je prvi zavzemal za skupno delo vsega slovenskega učiteljstva na kulturnem polju; priporočal je ustanovitve narodnega sveta in obveščal učiteljstvo o vsakem šolsko-politiškem vprašanju in pojavu. Nobene prilike ni zamudil, da bi se ne bil potegoval za učiteljske koristi in ostro bičal onih, ki so delali učiteljstvu krivico in teptali njegove pravice; po vseh svojih močeh je izkušal lajšati gorje, ki ga prizadeva sedanja vojna učiteljskemu stanu. Preko sile vladajočih razmer pa tudi naš list ni mogel, ker mu je dostikrat in prevečkrat trda cenzorjeva pest zadušila besedo. Ako naš kritik ni čital tiskanih besed, je vsaj lahko videl bele lise! — Vse to pa taji gosp. Fran B., kakor da je sploh njegova manija negirati vse, kar ni zraslo v njegovi glavi. — Pri pominjamo pa le še toliko, da so vsi resni in nam kolikor toliko prijazni slovenski časopisi prav obilokrat — posebno v vojni dobi — citirali naš list, kažoč s tem na pravilnost in stvarnost naših izvajanj in načel. Pravtako ni šlo preko nas niti hrvatsko in češko časopisje. Nam je to dejstvo v zadoščenju ob neutemeljenih in nestvarnih napadih iz lastnih vrst!

In slednjic še to-le resno vprašanje: Kdo so tisti, o katerih je napisal „Naprej“ te-le besede: „Najbujejšje klasje je pogнал — servilizem in pehanje za priznanji in noben se ni več spomnil velikega kulturnega pomena učiteljstva in njegove organizacije...“ Na dan z imeni! Kdo so tisti, ki so zastopali učiteljske interese sebi v korist in sebi v priznanje? To hočemo vedeti v obrambo svoje časti, in če je gosp. Fran B. resen mož, mora ugoditi naši zahtevi, sicer bomo imenovali tako pisarjenje s pravim imenom!

To so naše zadnje besede na bivše in na slične napade, ki morebiti še pridejo; kakaj s tistim, ki prime pri napadu za orožje potvorjene resnice, se ne maramo boriti! Laž sama ga zaduši!

„Naprej“ se pa odpove službi resnice in pravice, ako odpira svoje predale pavšalnemu natolcevanju in neutemeljenemu napadanju. Slabosti so sicer povsod, toda socialna izobrazba veleva resnemu človeku iskati dobre strani in odkrivati pota zblizanja in skupnega dela v blaginjo celotnega slovenskega naroda! Pride čas, ko se eni in drugi otresemo razdirajočih elementov in načelnih zanikovalcev, ker nam bo treba v bodočnosti bolj kakor kdajkoli prej ustvarjajočih dela večev, ki ima lahko vsak svojo misel in svojo metodo, a ki morajo vsi imeti isti smoter: srečo slovenskega naroda!

Da bi pa ravno mi namenoma hoteli svojemu stanu, šolstvu in narodu slabo in zlo, tega nam „Naprej“ ni dokazal in nam tega tudi ne dokaže!

Vojna.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA „RDEČI KRIŽ“ IN DRUGE VOJNO-POMOŽNE SVRHE.

Vodstvo otroškega vrtca v Čarboli, 12 K; za „Rdeči križ“ se je nabralo na ljudski šoli pri Sv. Marjeti niže Ptuja od meseca marca do meseca septembra 1917 273.50 K; ljudska šola v Mengšu je prodala pri prvi prodaji znakov pod vodstvom tovariša Petra Sirca za 497 K, pri drugi za 250 K; skupaj 1032.50 K.

Danes izkazanih . . . 1.032.50 K
V zadnji štev. izkazanih 281.912.23 .

Skupaj . . . 282.944.73 K

V. vojno posojilo.

S posredovanjem tovariša Petra Sirca, učitelja v Mengšu, se je podpisalo V. vojnega posojila 12.000 K; skupaj 12.000 K.

Danes izkazanih . . . 12.000— K
V zadnji štev. izkazanih 10.286.807— .

Skupaj . . . 10.298.807— K

VI. VOJNO POSOJILLO.

Pri šolski nabiralnici pri Sv. Marjeti niže Ptuja se je podpisalo VI. vojnega posojila 30.600 K; s posredovanjem tovariša Petra Sirca, učitelja v Mengšu se je podpisalo VI. vojnega posojila na vojno zavarovanje, 6.000 K; skupaj 36.000 K.

Danes izkazanih . . . 36.600— K
V zadnji štev. izkazanih 142.850— .

Skupaj . . . 179.450— K

DENARNI USPEH SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Glasom izkazov v „Učit. Tovarišu“:

Za „Rdeči križ“ itd.	K	282.944.73
III. vojno posojilo	„	278.848.69
IV. vojno posojilo	„	2.761.438—
V. vojno posojilo	„	10.298.807—
VI. vojno posojilo	„	179.450—
Srednje šole	„	66.392.48
Končna vsota	K	13.867.880.90

Naročajte in širite naš list!

Letno poročilo o stanju ljudskih šol na Kranjskem koncem leta 1916.

Deželni šolski svet za Kranjsko je izdal letno poročilo o stanju ljudskih šol na Kranjskem koncem leta 1916. To poročilo je v nekaterih podatkih jako zanimivo, zato ga podamo svojim čitateljem v pregled in premislek.

I. Število javnih šol. Meščanski šoli sta 2 in sicer 1 s slovenskim in 1 z nemškim učnim jezikom.

Javnih ljudskih šol je bilo 431, izmed teh 172 enorazrednic, 121 dvorazrednic, 43 trirazrednic, 47 štirikazrednic, 23 petrazrednic, 14 šestrazrednic, 6 osemrazrednic. Razen tega je bilo 20 zasilnih, 16 ekskursivnih in 2 zasilni šoli. Izmed javnih ljudskih šol je bilo 183 deških, 13 dekliških, ostale mešane šole. Skupno število razredov je bilo okroglo 1133. Po narodnosti je bilo 392 slovenskih, 30 nemških, 8 utrakvističnih šol in 1 italijanska za begunce.

II. Zasebnih šol je bilo 29.

Pri zasebnih ljudskih šolah moramo ob tej priliki opozoriti na neko zadevo, ki se ne strinja z ustrojem našega ljudskega šolstva, ne z obče prizanim pedagoškim načelom, da spada v ljudsko šolo samo materni jezik in da naj se vrši v ljudski šoli ves pouk na podlagi materinščine. Na slovenskih šolah bodi slovenščina učni jezik. Po sedaj veljavnih načrtih se začne na kranjskih štirih — in večrazrednih javnih ljudskih šolah poučevati nemščina kot učni predmet III. razredu in ostane kot učni predmet v vseh višjih razredih. Ne pa tako na nekaterih zasebnih ljudskih šolah. Tu začno z nemščino že v prvem razredu in je ta od VI. razreda naprej učni jezik za najtežavnejša predmeta zemljepisje in zgodovino. Kakšna muka je to za učenca, si vsakdo, ki so mu naše šolske razmere le količkaj znane, lahko misli. Vprašamo, ali se strinja to s predpisi učnih načrtov za javne ljudske šole, po katerih se morajo ravnati tudi zasebne ljudske šole; vsaj so dobile vendar le pod tem pogojem pravico javnosti. Vprašamo, ali je to znano c. k. okrajnim oz. c. k. mestnemu šolskemu svetu v Ljubljani in c. k. deželnemu šolskemu svetu za Kranj-

ske in kaj hoče ukreniti, da zadosti zakonitim predpisom? Nimamo nič zoper učenje nemščine, a to naj se ne vrši na škodo materinščine, kar se tu gotovo godi.

V primeri z letom 1913, ko je bilo skupno število javnih ljudskih šol 429 in skupno število razredov 1133, opazimo, da se je število šol pomnožilo za časa vojske torej v 3 letih, le za 2 in za 3 razrede, med tem ko je pred vojsko naraščalo število šol letno za 5—8 poprečno za 25 razredov.

III. Število šoloobveznih otrok je bilo 51.231 dečkov, leta 1913 48.730 in 51.350 deklic, leta 1916 pa 48.518, skupaj 102.590 proti 97.248 leta 1913.

IV. Število šoloobiskujočih otrok je bilo 47.813 dečkov, leta 1913 45.382 in pa 46.058 deklic leta 1913 43.185, skupaj torej 93.871 leta 1913 88.567. V primeri z letom 1913 je naraslo število šoloobveznih otrok za 5342 in število šoloobiskujočih za 5304 in za vse te sta le dve šoli in trije razredi več.

V. Učiteljstvo. Na javnih meščanskih šolah 10 moških in 4 ženske, skupaj 11 učnih moči.

Na javnih ljudskih šolah pa 487 moških, izmed teh 213 mobiliziranih, ostane torej še 274 in 866 ženskih, skupaj 1353 učnih moči.

L. 1913, je bilo 517 moških, 673 ženskih, skupaj 1190 učnih moči; torej sedaj več 163. Ako pa odštejemo mobilizirano učiteljstvo 213, vidimo, da je v resnici bilo 50 učnih moči manj kot pred vojsko, dasi je število otrok naraslo za 5304.

VI. C. k. kr. meško učiteljske v Ljubljani s slovenskim in nemškim učnim jezikom je štelo 19 učnih moči in sicer: 6 profesorjev, 1 kateheta, 1 suplenta, 6 vadniških učiteljev med temi učitelja za godbo in telovadbo in 1 vadniški podučitelj.

Gojencev je bilo v pripravljavnem razredu 31, v I. letniku 24, v II. letniku 28, v III. letniku 21, v IV. letniku 6, skupaj 110, 36 v aktivni vojaški službi.

Po narodnosti je bilo gojencev: 106 Slovencev, 3 Nemci in 1 Srbohrvat; po veri pa vsi katoličani. Zrelostni izpit je delalo 8 gojencev in 1 eksternist.

VI. C. k. žensko učiteljske v Ljubljani s slovenskim in nemškim učnim jezikom je štelo 11 učnih moči in sicer: 2 profesorja, 4 vadniške učiteljice, med njimi 1 otroška vrtnarica, 1 vadniška podučiteljica, 3 moški in 1 ženska pomožna učiteljica.

Gojenk je bilo v I. letniku 44, v III. letniku 42 in v IV. letniku 41, skupaj 127.

Po narodnosti je bilo gojenk: 120 Slovenk in 7 Nemk, po veri vse katoličanke.

Zrelostni izpit je delalo 43 gojenk, 6 eksternistinj, 1 eksternistinja za učiteljico ročnih del in 1 za otroško vrtnarico.

Zasebna učiteljska. a) pri uršulinkah v Ljubljani s slovenskim in nemškim učnim jezikom je štelo 16 učnih moči in sicer: 1 ravnateljico, 5 profesoric, 5 vadniških učiteljic, 1 vadniško podučiteljico, 2 moška in 1 žensko pomožno učiteljico. Gojenk je bilo v IV. letniku 28 drugih letnikov, ni bilo. Ponarodnosti je bilo 22 Slovenk, 4 Nemke in 2 Italijanki.

b) pri uršulinkah v škofji Loki je bilo 20 učnih moči in sicer: 1 ravnateljica, 4 profesorice, 2 kateheta, 5 vadniških učiteljic in 6 pomožnih učiteljic.

Gojenk je bilo v I. letniku 21 in III. letniku 20, skupaj 41. Po narodnosti je bilo 39 Slovenk in 2 Nemki.

c) zasebno učiteljske nemškega šolskega kuratorija v Ljubljani je štelo 16 učnih moči in sicer: 1 ravnateljica, 1 profesorica, 1 kateheta, 4 vadniške učiteljice in 6 moških ter 3 ženske pomožne učiteljice.

Gojenk je bilo v II. letniku 19 in v IV. letniku 24, skupaj 39; po narodnosti 39 Nemk in 4 Slovenke.

VII. Izpite za meščanske in ljudske šole je delalo: 5 učiteljic za meščanske šole, 18 učiteljev in 53 učiteljic za ljudske šole. Aprobiranih je bilo 4 učiteljice za meščanske šole, 16 učiteljev in 50 učiteljic za ljudske šole, reprobiranih pa 1 učiteljica za meščanske in 2 učitelja in 3 učiteljice za ljudske šole.

Sposobnostno izpričevalo so dobili: 1 učiteljica za slovenske in 3 za slovenske in nemške meščanske šole; 13 učiteljev in 48 učiteljic za slovenske in nemške ljudske šole, 1 učitelj in 2 učiteljici samo za nemške in 2 učitelja samo za slovenske šole; dalje 1 učiteljica za francoščino in 1 učiteljica za slovenščino kot učni jezik.

Vpliv sedanje vojne na kranjsko šolstvo se razvidi tudi iz števila srednješolskih učencev v začetku šolskega leta 1916/17.

Na utrakvističnih gimnazijah (I. in II. državna gimnazija v Ljubljani, gimnaziji v Kranju in Novem mestu) je bilo I. 1913./14. 1750 (+ 58), I. 1916./17. 1329 (+ 87 hosp.), torej — 421 (+ 29) učen-